

# Arvid Mellgren, Berghem

## f.d. soldattorp nr 792 i Södra Säm

### berättar för Sture Hjalmarsson 1981-04-29

Jag är född den 6 september 1905 här på Berghem. Min far hette Per Johan Mellgren och var född den 25 mars 1871 i Tingsslätterna i Gällstad. Min mor hette Klara Olivia Bokelin och var född den 16 februari 1862 i Dalstorp. Min far var soldat vid Älvsborgs regemente och friköpte sitt soldattorp efter sin soldattid. Vi var sex barn i familjen och jag var yngst.

Den soldaten som bodde före oss på soldattorpet hette Back och far tog knektlegan efter honom i början på 1890-talet och han var då i 20-årsåldern. Anställningspappren förstörde jag dumt nog, en gång då jag rörde upp.

Far gjorde en månad varje år för sitt soldattorp. Det hörde till Attorp, som då ägde Tostarp, dealar av Götåkra samt Bagaregården och de tre Sjögårdarna i Säm. Det var Sjögårdarna som skulle bruka jorden när far inte var hemma. Jag minns så väl när de var här på våren och skulle göra vårbruket. Då kom de med tre par oxar och jag minns att det var en som hette Claes och han var från den gården där Göte Carlsson odlar jordgubbar nu,

Min far tjänade knekt i 35 år, fem år mer än han behövde, fast då fick han ju betalt för den månaden han gjorde. De åren gick han på lite handräkningsarbeten och på lite reparationer och sådant som förkommer på ett regemente.

Det var fattigt och eländigt på den tiden och vi var som sagt sex syskon i familjen och den gamla stugan där vi bodde före 1912 hade bara ett rum och kök. Tre av mina bröder reste till Amerika innan de skulle exercera. Drängplatser var det enda arbete som fanns på den tiden.

David, min äldste bror, var nog dräng uppe i Navstocka hos din farfar Herman. Han var ute och snickrade och då skulle drängen göra dagsverkena (*Farfar fick göra sex dagsverken i veckan på Toarp i arrende för sin gård. S.H. anm.*) Hugo Aronson i Getavad var dräng ett tag hos honom också.

Emil Josefsson i Hästhagen hade en dotter som hette Agnes och det var väl lite mellan henne och Hugo. Agnes reste till Amerika och jag tror att hon skickade

lite pengar till Hugo, så att han också kom iväg. Agnes var hemma en enda gång från Amerika och hon lever inte nu.

Det var inte så lätt då, för jag minns att när min bror David åkte 1913, så fick han låna pengar till resan. När min bror John var hemma och hälsade på 1923, så fick Josef på Dammsberg för sig att han också skulle resa. Det gjorde han, men de hade inte följa på resan.

Mina syskon klarade sig rätt bra i Amerika, bäst gick det nog för Sven som var byggnadsarbetare i Chicago. Han köpte en tomt lite utanför staden, sålde den och tjänade en del pengar på det. Sedan flyttade han till en stad som hette Moline och där byggde han också ett hus, men där råkade han också ut för en svår olycka. Han gick på marken under ett bygge och det kom en rörtång eller en stor skiftnyckel och slog honom rätt i huvudet. Han låg förlamad på sjukhus ett par tre år innan han dog 1956. Det var hans pengar som vi fick dela, fast det hade gått åt en del till arvoden i Amerika.

Min far var träskomakare, han har säkert gjort flera tusen par. Han var ute i bygden, långt upp i Rånnaväg, Håkagården och Tormestorp var han och gjorde träskor. Han knallade iväg mellan fyra och fem på måndagsmorgonen och kom inte hem förrän lördag kväll. Jag har målat mina föräldrars födelseår på ett par träskor, 1871 och 1862. Det har varit en hel del som velat köpa de här träskorna.

Vi odlade mycket på det här stället, det började när David var hemma från Amerika, sedan han hade varit ut i kriget, det var 1919. Han hade förlorat en arm under kriget och ville ha något att göra och då hittade de på att de skulle odla där nere i skogen. Det är väl ett par tunnland där nere och väldiga stenmurar runt omkring, för det var mycket sten där. Far fick en odlingsmedalj för detta arbete. (*Arvid visar medaljen, träskorna och en del andra gamla saker.*)

Så länge jag kan minnas har vi haft en massa bikupor och far hade bin även sedan han flyttade till denna stugan.

(*En mindre stuga på gårdens ägor. S.H: anm.*)

Jag minns när de gjorde dagsverken på Toarp för Navstockagårdarna som då alla tre var i Toarps ägo. Även Axelstorp, Kvastbacken och den Fiskargård som ligger längst åt Bosgården samt Målberga där Ander Pettersson nu bor var alla torp under Toarp. Längre tillbaka i tiden låg det också ett torp ute i Navstockaskogen och detta torp hette Skogen.

Den murade stenladugården står ännu kvar därute. Trävirket till denna ladugård köpte Herman på Dammsberg och använde till sitt ladugårdsbygge.

När jag gick i skolan planterades det skog på hela "Skogalyckan" den är väl avverkad nu, för det är lite mer än 60 år sedan. Jag minns inte när det bodde något folk där, men det skulle ha varit ett bra torpställe som kunde föda tre-fyra kor. Men det var långt att gå därifrån och till Toarp för att göra dagsverken, de gick åt Södra Torp, därifrån var det en gångstig till Skogen.

Hitom Mellegården bodde förr en som hette Ström, han var inte soldat, fast man kanske kunde tro det av namnet.

*(Anders Ström f. 1811 i Grönahög, hade varit soldat för Torp i Dalstorp från 1834 till 1864. S.H:anm.)*

Det gick inte så bra för honom, så det blev konkursauktion där. Det var en som bjöd 500 kr. men så lade Gustav Nilssons farfar på Ågården, han hette också Gustav Nilsson, till ytterligare någon krona, så han fick det och det hör till Ågården än idag, fast det har brukats ihop med Mellegården så länge jag minns.

### **Om träskomakaren August Johansson f. 1860 i Säm**

August Johansson, allmänt kallad "Träsko-August" bodde på "Strömmes" ett tag när han hade gift sig. Sedan köpte han boningshuset och kanske byggde till det något och flyttade till den stugan, Bäckalund, där han sedan bodde. August gifte sig 1898 med en som hette Henny Rosell och hon hade en son innan hon gifte sig, som då var ett par år. Samma år fick de Svea och året därpå ramlade pojken i en källa där nere till strömmes, och drunknade. August stod och gjorde träskor vid detta tillfälle och ett rykte säger att han såg när pojken ramlade i, men det kan väl inte vara sant.

Det var ett gränslöst gott huvud på denne August. Han var uppfostrad hos en som hette Pettersson och som då hade Henninga-gården i Navstocka. Därför kallas han ibland för "Petterssons August", men han hette Johansson. Hans mor hade visst varit piga på Toarp, hon blev med barn och det sade att det var en greve som skulle varit fadern. August hade faktiskt en "grevnäsa", tunn och lite böjd åt det rätta hållet.

August var händig och kunde mycket, förutom att han var en erkänt skicklig träskomakare så var han smed, snickare och lite av varje. Han satte upp och reparerade vandringströskverk och på senare år gjorde han också täljknivar. Han var den förste häromkring som åkte på en stålspark, den hade han gjort själv och det var en bromsanordning på den också.

Han och Herman Josefsson på Dammsberg var de första som jag minns hade cykel. August hade bara en liten fotogenlampa som lyse när han arbetade på kvällarna i sin verkstad.

Jag gick ofta ned till August i hans verkstad, åh, vad han kunde språka historier och vad han skrattade. Han berättade bland annat att han och Herman på Dammsberg hade varit på Gölingstorps marken. På den tiden kunde inte kindborna och smålänningarna vara riktigt sams, utan det blev ofta slagsmål dem emellan. August och Herman hade inte varit i slagsmål, men det var tre-fyra smålänningar som tänkte köra iväg dem och de följde dem ända från Gölingstorp till Gundlabo lider. När de kom dit så stanna August och Herman och August sa till dem ”Ja, nu behöver ni inte följa oss längre, för nu råkar vi hem själva”. August hade köpt en bleckhink och han sopa till högen smålänningar med den. Då började smålänningarna att dra åt sig näsan och vände.

August och Herman var väl inte riktigt nyktra när de kom hem och Henny sa: ”Men August, vad är det du har i den nya hinken?” Då titta August i hinken och sa: ”Hors, ja trodde ja hade fått ett smålandshûve i hinken.” Det var en av smålänningarnas lôamössa som hade hamnat i hinken.

August odlade upp en liten teg på Ågårdens ägor vid landsvägen nedanför ”Henninga”, ja tror han sådde havre där och hade till sina hönor. Den tegen är igenvuxen med skog nu sedan många år. Eftersom han också var smed, så behövde han lite kol ibland och han brukade köra hem en påse då och då på sin cykel från Månstads station. Innan han hade cykel, så hade han gjort sig en liten vagn som han drog hem kolsäcken på, det var inga stora pynglingar, kanske inte över en hektoliter.

Det låg en liten stuga strax söder om ”Henninga” på vägen till Södra Torp, precis där Einar senare byggde upp brygghuset. Den Pettersson som hade gården före Henning hade en flicka som hette Augusta och hon bodde i den stugan. Hon kom sedan ned till August när hans fru Henny dog. Jag var väl sex-sju år då och det var samma år som Svea konfirmerades. Då kom Augusta dit och hon var där ända tills hon blev sjuk och dog.

August monterade upp många tröskverk och det var ju en stor framgång när det blev vandringsverk. Från början var det ju att präglatröska, men sedan blev det tröskverk som man drog för hand, en på vardera sidan, men det var den värsta plågan man kunde råka ut för.

Det gick kanske lite fortare än att präglatröska, men det var mycket plågsammare.

Vi hade ett sådant tröskverk att dra men far köpte sedan ett vandringsströskverk, men jag minns inte vilket år det var. Det var bara att montera upp det. Det var egentligen skada att det togs ned för det var ju ett kulturminne. Det stod där så länge vi hade stället men Adar tog ned det sedan. Vi tröskade ju inte med det efter 1940. Det året fick vi elkraft från Assmebro och då köpte vi och Hjalmar en motor ihop. Innan vi fick det elektriska ljuset så tog dom hem fotogen i Mellegården. De tog hem ett helt fat från Lundgrens i Limmared. Sedan fick man gå dit med sitt fotogenkrus och hämta. Jag vet inte om Kalle reste till Limmared och hämtade fatat eller om det kom på järnväg till Månstad. Det hände även att man tog hem en tunna sill och delade därnere. Stora, långa och feta sillar fanns det på den tiden.

### **Om posthämtning och tidningar**

Jag var inte gammal när jag skulle gå till Gällstad och hämta posten. Vi skulle ju hämta den en vecka var, från vart ställe och så skulle vi lämna posten nere hos August Johansson. Så var det i många år. Till slut tröttnade de på att ha det så och sedan skulle posten lämnas i Hästhagens vedskjul, där sattes upp en liten låda. Det var inte så mycket post till Navstocka på den tiden. Men ibland kunde man få vänta länge på posten, i synnerhet när det var det bortersta stället i Kroken, som skulle hämta posten. Det kunde dröja ändå fram emot kvällen innan de kom med den gamla grå hästen. De hade ju så svårt för att komma ut i tid. Den gamla postväskan, som man hämtade Navstocka post i, hade skomakaren Ivar Johansson på Enebacken gjort en gång i tiden. Hemma hade vi en tidning som hette "Södra Västergötland", den gavs ut i Borås och var en s.k. frisinnad tidning, för far kunde inte lida något annat. Det partiet var ungefär som socialdemokraterna är nu för tiden. "Träsko-August" hade Aftonbladet med Brokiga Blad, jag tror så länge han levde.

### **Om Herman och Gustav Magnusson och deras far**

Herman Magnusson på Kvastbacken och Gustav Magnusson i Mellegården var bröder. Herman fick göra dagsverken på Toarp och Gustav fick gå ända till Ågården och göra dagsverken, i varje fall för den del av Mellegården som förr kallades "Strömmes" och som ägdes av "gamle" Gustaf Nilsson på Ågården. Jag minns inte hur många dar i veckan Gustav fick göra, men han har berättat att han

gick i träskor, men det gick väl inte om vintern när det var mycket snö. Ett dagsverke innebar att på sommaren skulle de börja kl.5 och hålla på tills solen gick ned.

Ett år slog rågen fel, som han skulle ha till brödföda och då frågade han Gustaf Nilsson om han fick köpa en tunna råg. Det fick han, men han fick inte betala med pengar, utan han fick lov att göra 40 extra dagsverken istället. Gustav har själv berättat att han då fick vara med och odla upp en lång smal åker på Ågården som kallas "Långholmen". Det var ju ett slaveri utan like att få gå härifrån och upp till Ågården och göra 40 extra dagsverken för en tunna råg.

Herman Magnussons fru hette Ida och hon var född Åhs och härstammade från Dalstorp. Hennes far var stamsoldaten Johan Peter Åhs som tjänade soldat i 44 år för Baltås Södergården. Det berättas att han, efter ett vad, åt upp en hel kalv på Toarp. Sedan gick han till Stockholm där han hade något ärende till kungen och sen gick han hem igen. Jag har faktiskt varit borta i Dalstorp och sett platsen där Åhs bodde, för en kusin till min fru Lisa har sin gård ända intill och han heter Sigge Westerlund.

Hermans och Gustavs far hette Magnus Carlsson och han var också torpare på Kvastbacken.

En gång (på sommaren 1860) hade länsman Sigge Geddas far lejt Magnus Carlsson att spränga en sten vid Bosgården.

*(Länsmannen vid denna tidpunkt hette inte Gedda utan en Rylander som var född 1822 i Örby och han flyttade åter till Örby 1861. S.H:s anm.)*

De hade ingen stubintråd utan skulle tända laddningen med en halmsträng. Då bar det sig inte bättre än att blåsten tog den brinnande halmen och kastade upp den på ett halmtak på något hus i närheten. Då låg hela Sämbyn i en klunga nere vid bron.

En stor del av byns hus brann upp, men länsmansgården klarade sig visst. Magnus Carlsson fick 40 dagar på vatten och bröd, det har Gustav i Mellegården talat om så tydligt och så gick det till på den tiden.

*(Hela byn utom Lunden låg i byklungan, även Frugården och alla Fiskargårdarna. Flera av gårdarnas hus brann ned. Det laga skiftet som blev en följd av branden visar vilka gårdar som inte då hade några hus att flytta. Tre av Fiskargårdarna hade fått alla sina hus nedbrunna. S.H:s anm.)*

Skogås har jag också hört talas om, det ligger väster om Kvastbacken. Där bodde en som kallades "Skogelin" och han var kyrkväktare i Säms kyrka så länge denna användes. Han blev osams med sin käring, och en av dem grävde sig en jordkula och bodde i. Den är murad som en källare och den finns kvar ännu. Den hade inga fönster, men det syntes att det varit murat en eldstad i ena ändan av jordkulan.

Vid en bäck vid Kvastbacken låg förr några kvarnstenar som tyder på att det förr har varit någon liten kvarn där. Nedanföör Dammsberg rinner en liten bäck som kommer ifrån Barnasjön och det syns att där är gjort någon slags fördämning och där har också legat ett par kvarnstenar, men den ena som var hel har senare fraktats till Mellegården. De var inte så stora, men hade tydligen hört till en s.k. skvaltkvarn som dom malde med när det fanns tillräckligt med vatten.

### **Om skräddare och sömmerskor**

Det var två skräddare som hette Magnus och Elias som bodde på Dammsberg före Herman. Herman hade "Henninga-gården" som torpställe innan han köpte Dammsberg. De här skräddarna gick på bygden och sydde åt folk. Så var det "Fröjda-Johanna" som bodde i en liten ryggåsstuga på Dammsberg. Hon var också med när de var ute och sydde i veckotal.

Hon var den första som hade en symaskin och den bar Magnus och Elias på en stång emellan sig och där hängde den och dinglade. Jag vet inte om Johanna var kommen nerifrån "Fröjdes" men det har ju bott någon som hette Fröjd, där nere vid Bystadssjön.

Magnus och Elias minns jag inte, men Fröjda-Johanna minns jag och jag har varit nere med mjölk till henne. Hon snusade så alldeles, hon bodde ensam och jag förstår inte vad hon levde på när hon var gammal.

Jag har också varit inne i den lilla stugan som låg i Navstocka, nära knektatorpet Kullen. (*i vår "fårahage" S.H:s anm.*) Där bodde en gammal gumma som hette Johanna och hennes dotter Emma och dom var sömmerskor. Jag vet inte om dom sydde åt Torsbo fabrik, men det var många häromkring som gjorde det. Jag minns att dom hade tre aplar och dom kanske står kvar ännu. Så hade de ett jordgubbsland, stort som detta köket. Jag minns att jag fick två jordgubbar av dem och detta var de första jordgubbar som jag smakat.

Emma hade en tös som sedan flyttade till Borås och gifte sig med en snickare som jobbade på regementet. Honom var far bekant med, han hette Fritz

Gustavsson och han byggde sedan ett fint hus vid Gustaf Adolfsgatan i Borås, och det huset har jag varit inne i.

### **Vi får ett nytt boningshus**

Den första fabriken i Torsbo, den som brann 1918, hade min morfar varit byggmästare för och likaså påbyggnaden av Torsbo mangårdsbyggnad och Torsbos stora ladugård. Han var visst en riktig storbyggmästare i sin krafts dagar. Han hette Bokelin och hade en liten gård som hette Bokhultet, ovanför Ekeredsbyn. Jag minns honom väl, han var med här då far byggde 1912 och jag var sju år då. Förut bodde vi i en liten ryggåsstuga med bara ett rum och kök. Den nya byggnaden slängde de upp fort när morfar och August var med, dom arbetade på kapp.

Min morfar var inte knekt, de bodde i Tingsslätterna, jag tror det var den gården som sedan Dalström hade och jag har hört att de kunde ha två kor däruppe. Farfar hette Johannes Pettersson och han kom till oss när han blev så gammal att han inte kunde klara sig själv. Han dog 1899 och det var samma år som min bror Sven föddes. Då var det mycket folk i den lilla stugan, sängar runt omkring i rummet, mor har berättat, för det var ju innan jag var född. Från början hade vi inte mer än två kor på det lilla stället, men det var ingen som behövde svälta och det berodde på att far kunde vara ute och tjäna lite pengar på byggen på somrarna.

### **Om Navstocka och ställena däromkring**

På vänster sida, strax innan man kommer fram till Södra Torp, låg förr en liten lågstuga och den ende som jag minns bodde där kallades "Kalle-vali", han var bror till Enok Gustavsson i Kvarnagården och gick med lite handel, det var väl den enda inkomsten som han hade. Senare gifte han sig med Liljas Anna och flyttade till henne. Något senare revs stugan ned. Han hade lagt in nytt trägolv och det köpte far och det ligger i ett av rummen här. Far tog upp det själv, för man måste vara lite aktsam när man tar upp sådant.

På Södra Torp minns jag ingen annan än Albin Josefsson och han var ju bror till Herman på Dammsberg. Före Albin bodde en bror till honom på Södra Torp, som hette Fritz. Denne hade en fru som kom nerifrån Kinnahult och hon trivdes inte på Södra Torp, så de flyttade neråt Kinnahult till, när Albin köpte stället.



Det växte upp många barn på Södra Torp, jag vet inte säkert, men jag tror det var elva. Fast några av barnen var födda på Näset där Albin var torpare tidigare. Hos den här Fritz har jag varit en gång. Hans barn och Magda på Dammsberg var ju kusiner och Magda och jag fick för oss att vi skulle cykla ner till Kinnahult och hälsa på dem. Där hade de en tös som hette Märta och hon var senare här uppe och hälsade på.

Henning Johansson flyttade hit från Getavad, men han var född i Genhöve i Ljungsarp. Hans mor var med i Navstocka, hon hette Hilda och gick också med lite handel. Hennings fru hette Emma, hennes far var också med i Navstocka och de kallade honom "Glansk". Det var samma dag som min bror David reste till Amerika, far och jag hade följt honom till Månstads station och då kom de körande med denne gubbe till stationen, för dom skulle ha in honom på ett ålderdomshem i Tranemo. Henning var naturligtvis med, det minns jag inte, men jag minns i alla fall att det var Emmas far. (*Emmas farfar var soldaten Josef Glansk för Lilla Harvered och dennes son Carl Josefsson f. 1831 i Harvered var far till Emma, S.H:s anm.*)

"Sölver-Hans" bodde på eran gård innan din farfar kom dit. Ja, Gustav Claessons föräldrar hade gården en tid däremellan, för Gustav och Berta är nog födda däruppe, men sedan flyttade de till Kullen. "Sölver-Hans" som egentligen hette Sven Hansson fick sitt öknamn efter ett inbrott i Gällstads kyrka. Det blev aldrig klart vem som var tjuven, men de hade för sig att det var denne Sven Hansson, som de senare kallade "Sölver-Hans".

Det stället som nu Elof Ovesson bor på heter ju nu Björkäng, men kallades förr Kullen och det var Säm Kvarnagårdens soldattorp. Detta arrenderade Aron Johansson i Getavad och Hugo och Erik är födda däruppe. Arons fru hette Fredrika (Rika) och hade en tös som hette Anna innan de gifte sig. Denna Anna gifte sig senare med muraren Carl Sköld i Ölsremma.

Jag minns inte när Aron bodde här, men Rika har varit här senare och hälsat på och hon talade om att på den tiden fanns det ingen uppvuxen skog mellan de båda soldattorpen. Då brukade mor och Rika signalera till varandra med ett vitt skynke när de ville att den ena skulle komma till den andra. Arons kom från Målberga och flyttade sedan till Lient i Hulared innan de senare flyttade till Getavad.

När sedan Kullen blev ledigt så flyttade Gustav Claessons föräldrar dit. Ja, Gustavs far var nog död innan, men Olivia levde länge och var med Gustav när han var statare på Toarp och senare på Frugården. När Gustav blev uppsagd av Jönsson på frugården flyttade han först till Södra Småskolan men sedan köpte han stugan här nere av Svea, för August var då död och Svea ville inte bo därnere ensam.

### **Om linodling, Toarp och begravningar**

Man odlade lin förr härute och då var det först att torka linet i en rätt stor grav härute på ången. Man lade slanor över graven och så lade man linet därpå och eldade under. Sedan skulle det klyftas, rötas och bråtas och jag vet inte vad, men jag minns att mor hade några gummor till hjälp med linet. Mor spann på spinnrock och det har jag försökt mig på också. Det gick kanske inte så bra, för jag var för stel i nävarna, man skulle hålla ”kåran” i vänster hand och så skulle man ”mata i” med höger hand. Det spanns mycket här framme och sedan skulle det tvinnas, i regel tretrådigt. Man hade tre rullar med enkelt garn och sedan snodde man ihop det med spinnrocken. Vi har en fin sinnrock kvar här.

Mina föräldrar mindes när det var en ägare på Toarp som hette Nilsson. De hade en dotter som hette Ada Nilsson. Hon var läkare och det är inte så många år sedan hon dog.

Ännu längre tillbaka i tiden var inte Toarp så stort. Då låg det en by mellan Toarp och Axelstorp åt Sämsjön till. Men de bönderna som bodde där hade lånat pengar av Toarps ägare och när denne sade upp lånet och inte bönderna kunde betala genast så tog han gårdarna. Det var en stenmur mellan denna by och Toarp, den finns kvar ännu och åkern där byn låg kallas Byagärdet.

Jag minns att jag var på Toarp och gallrade rovor ofta i yngre dagar. Där skulle alltid vara en ”lukekung” som såg till att vi gjorde riktigt. Det var ibland Klas Ryding och ibland Oscar på Näset. När vi kom till fårans slut så skulle vi pusta lite och då var gubbarna pigga på att få reda på vem av oss pojkar som var starkast. Vi pojkar vi slogs och gubbarna bara skrattade.

Förr i världen talade man om att man kunde höra varsel när någon dog. Mina föräldrar talade om att en av gubbarna nere på Dammsberg var sjuk och man väntade på att han skulle dö. Då böstade det vid ett tillfälle på dörren hos mina föräldrar i den gamla stugan. Far gick upp för att öppna, men det syntes inte till en människa.

Mor sa till far att nu får du nog göra en kista, för det var så att far gjorde likkistor. Nästa dag fick dom veta att en av gubbarna var död, jag vet inte om det var Magnus eller Elias. Mina föräldrar påstod att detta var sanning.

På den tiden var det alltid begravningar på söndagar i samband med gudstjänsten. Då skedde alltid begravningsakten ute på kyrkogården. Jag minns särskilt en gång då Svedberg var hjälpepräst, han blev ju kyrkoherde i Tranemo sedan. Då minns jag att vi stod ute, det var på vintern och det var så kallt. Så det var bara några små tjälklunkar som prästen kastade ned på kistan och Fogelqvist skulle ta upp en psalm och sjunga, för han var ju klockare då. Det fick nog vara s.k. herrskapsmänniskor om de skulle tas in i kyrkan, vanliga människor kom aldrig in där för att jordfästas. Kyrkotagning var då vanligt efter det att någon fått bar och det är inte så länge sedan det togs bort.

### **Skolgång och konfirmation**

Jag började småskolan däruppe hos Märta Stomberg och gick där en termin, men sedan blev småskolan färdig här nere och det kom en ung lärarinna som hette Anna Jacobsson. Fabrikör N.G. Nilsson i Hulared gifte sig med henne sedan, men han var ju inte fabrikör då. Jag gick resten av småskolan för henne. Första dagen var vi nog inte mer än två, Magda på Dammsberg och jag. Men dom tyckte väl att det var för lite för sedan kom Erland i Bagaregården och Gustav på Lillagärdet också.

Märta Stomberg hade så många barn, alla från Vegby och Götåkra och jag minns hur hon röt ibland. Hon var ju där när vi gick i folkskolan också. Vi brukade ligga bakom en stenmur på andra sidan vägen och hade små speglar och gjorde "solkatter" på henne. När hon reste på sig så sprang vi bakom dass och gömde oss och sedan stod hon ute på verandan och gapa och skrek. Sedan klagade hon på oss hos skollärare Sjöqvist. "Sådana där ofog ska ni låta bli" sa Sjöqvist och sedan vågade vi inte göra så mer.

Den examen då jag slutade folkskolan så slutade Sjöqvist också och det var väl 1918. Sedan var det väl några stycken som var där innan Gunnar Magnusson kom 1922. Sjöqvist var inte dålig till att lära men han var lite partisk.

Det var en lärarinna där nere i södra småskolan som hette Albertina, när det var småskola där första gången. Men sedan blev det fattighus där. Mina äldre bröder hade gått för Albertina därnere. Den som bar till henne lite ägg, mjölk eller en fläskbit dom "höll hon om ryggen"...

Sedan blev det som sagt fattighus och det var tre tanter som hette Fina, Augusta och Johanna som bodde där. Fina och Augusta minns jag väl, dom fick sedan flytta till den lilla ryggåsstugan som hette Tån. På fattighuset fick de bo själva, det var ingen som skötte om dem, men de fick väl något av socknen. De var inte så gamla fast dom hamnade på fattigstugan.

Jag gick och konfirmerades för kyrkoherde Victor Johnson 1919. Jag minns kyrkoherde Thomaeus också, det var en stor kraftig gubbe. Han var mycket lärd, men han hade inte så märkvärdigt utförande ändå. Det var vanligt att en predikan skulle räcka en hel timma då, men Johnsson predikade ibland över en timma. Vi hade en grundbok som Johnsson ville att vi skulle kunna precis utantill.

### **Om länsman Sigge Gedda i Bosgården**

På den tiden bodde länsman Sigge Gedda i Bosgården. När vi blev lite äldre och gick i folkskolan ville vi gärna ta lite mört när den lekte i Sämån. Men länsman Gedda tyckte inte om att vi tog någon mört, fast vi bara försökte ta den med händerna. Han kom på mig och Helge på Näset en gång när vi tagit några mörtar och tvingade oss att kasta i dem igen.

En gång var jag och Kalle i Mellegården där och Kalle hade skaffat sig en sänkhåv, så det var bara att sänka ned den och dra upp igen. Man kunde få väldigt många och vi samlade dem i en påse, för vi fiskade ihop. Vi var vid gamla bron, där gick det allra bäst att ta. Vi hörde när länsman stängde dörren därhemma och vi ställde oss precis mitt under bron. Vi hörde när länsman kom, han stod där och stötte med käppen, men när han stått där en stund så gick han hem igen och vi fortsatte att fiska. Detta var under första världskriget, det var ont om mat för allt var ransonerat och då dög mörten att äta. En del torkade mörten, men det gjorde aldrig vi. Men Herman på Dammsberg hade långa knippen hängande på väggarna för att soltorka.

En gång för många år sedan, det var innan Josef på Dammsberg reste till Amerika, så fiskade han och Herman lax vid Sämåns mynning. Dom fick goda fångster, men så tog det tvärt slut. Dom anade oråd, för nätet var lite tilltrasslat, så de beslöt att vakta på sitt nät. En natt, strax före dagningen så kom det en båt och det var länsman Geddas yngste son, Bertil, och han började vittja näten. Det var inte så värst djupt, så Josef sprang ut i vattnet och fick tag i Bertil Gedda. Sedan tog de med sig pojken fram till Bosgården och knackade på.

Så småningom kom länsman ut och frågade vad som stod på och anklagade dem för hemfridsbrott och hotade med dryga straff. ”Ja, här står en fridstörare” sa Herman och pekade på Bertil.

Men länsman var ursinnig och med sin grova käpp måttade han ett slag mot Herman. Men Josef fick tag i läsnamns käpp, satte den mot knät och bröt av den. Länsman hade ett långt haksäckg och Herman högg tag i skägget och när han släppte taget hade han grå skäggstrån i näven. Länsman hotade med straff för både hemfridsbrott och våldförande mot ordningsmakten.

Herman och Josef gick hem, men framåt kvällen så kom Bertil Gedda och ett landfiskalsbiträde som hette Lind och som Gedda hade till hjälp. Dom kom ner till Dammsberg och ville göra upp i godo. Herman och Josef fick 25 kronor mot löfte om att det skulle bli tyst om det här. Så det blev inget av det hela, men Herman kunde ju inte låta bli att tala om vad som hänt.

Vi hade mycket koppar i vårt hem men dumt nog så sålde vi det mest på en liten auktion innan vi flyttade hit. Det var stora kopparbunkar som inte gick till mer än ett par tre kronor. En stor klotformad kruka med fast lödda årtalssiffror på ena sidan, jag minns att de första siffrorna var 17, men de övriga kommer jag inte ihåg. Den gick bort för en femma, hade det varit idag skulle den säkert gått till flera hundra kronor. Vi förstod tyvärr inte då att det var värdefulla saker det rörde sig om.

*Arvid Mellgren*  
*Berghem, Södra Säm*  
*6/9 1905 – 31/1 1984*

## Så säger församlingsboken om familjerna Mellgren på Berghem

Tostarps Soldattorp N:o 792, kallat Berghem

Soldaten Per Johan Mellgren \*1871-03-25 i Gällstad

Från Bagaregården (dräng) 1891 Död 1943-01-19

Gift 1893-04-23

Hustru Klara Olivia Bokelin \*1862-02-16 i Dalstorp

Från Intorp (piga) 1893 Död 1946-01-19

Son John David \*1893-07-21 på stället Till Navstocka ¼ mtl 1912  
Till Amerika 1913-01-10

Son Axel Hjalmar \*1896-06-15 på stället Till Månstad 1916-08-31

Son Johan Karl Reinhold \*1897-03-11 på stället Till Nittorp 1915-10-28, åter  
Till Amerika 1916-09-13

Son Sven Victor \* 1899-03-19 på stället Till Tvärred 1917-10-26, åter  
Till Amerika 1923-10-02

Dotter Ester Karin Elisabeth \*1901-11-26 på stället Död 1932-05-10

Son Arvid Gunnar Jesper \*1905-09-06 på stället

Svägerskan Pigan Betty Susanna Bokelin \*1864-12-06 i Dalstorp

Från Dalstorp 1893, till Toarp (piga) 1894

Vid forskning i husförhörlängderna har det visat sig att Per Johan, som förut hetat Johansson, antagit namnet Mellgren i samband med att han blev soldat. Efter sin uppväxt i Tingsslätterna hade Per Johan varit dräng hos J.W. Bolander i Boarp Månsagården 1888-1889 och hos J.A. Pettersson i Säm Bagaregården 1889-1891.

Klara Olivia Bokelin hade varit piga hos A. Andersson på Intorp 1880-1885, hos K.J. Nilsson på Frugården 1885-1889, hos häradshövding Olivecreutz på Attorp 1889-1891 och åter hos A. Andersson på Intorp 1891-1893.

Sonen Arvid Gunnar Jesper (se ovan) gift 1935-06-04 med Död 1984-01-31

Hustru Aurora Elisabeth Larsson \*1904-03-02 i Dalstorp Död 1978-05-26  
(Från Gårdö hembitråde 1945)

Son Åke Harald \*1936-04-15 på stället Död i Linköping 1997-05-19

Åkes urna är nedsatt på hans föräldrars grav på Gällstads kyrkogård.